

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Complectens Tertiam Partem Summæ Theologiæ. Cum Commentariis
Reuerendiss. D. Thomæ de Vio Caietani Cardinalis S. Sixti, Et Opvscvlis
Eivsdem In tres Tomos distinctis

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

13. De Vsu matrimonii.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72797](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72797)

ginem & Ioseph, quod neutrum finem habuit ex parte virginis.

Ad hoc dicitur, quod in contrahendo matrimonium, multiplex finis potest inueniri, & quantum ad propositum spectat, quintuplex finis potest considerari. Primus est finis istius contractus ratione actus, & hic est proles, vel remedium concupiscentiae, hic enim est finis coniugij mediante concubitu, ut patet. Secundus est ipsius contractus ratione sui, & hinc est mutua potestas corporum, ad hoc enim fit hic contractus, ut neuter coniugum habeat potestatem sui corporis, seu alter alterius. Tertius est eiusdem contractus ratione sacramenti, & hic est sanctificatio coniugum, ut unusquisque possit vas suum possidere in sanctificatione. Quartus esset, si contractus iste ordinaretur a contrahente ad aliud extraneum, puta ad aliquod maleficium. Quintus esset finis non contractus, sed contrahentis tantummodo, hoc est quod esset mortuum, ut finis ad hoc, ut homo qui alias nollet contrahere matrimonium, applicaret se ad contrahendum matrimonium, Vergi gratia, quum Dauid contraxit cum Abisach Sunamite, non ordinavit coniugium ad calefaciendum se, sed applicauit se ad contrahendum coniugium ut per mulierem caleficeret, quam non esset alias dispositus ad contrahendum matrimonium.

Quibus praemissis dicenda sunt, ad quaestionem motam duo. Primum directe respondendo quaesito, quod contractus est licitus, quoniam sufficit coniugio habere utrumque finem suum proximum, finis autem proximus ipsius contractus secundum se, est mutua potestas corporum, quatenus vero sacramentum, est sanctificatio, & propterea, etiam si non intendat prolem, neque remedium concupiscentiae, sed solummodo esse coniuges, secundum ecclesiam, contractus est licitus. Et sic inter senes, & quoscumque non intendentes concumbere, potest licite contrahi matrimonium.

Secundum est, quod communiter extranei, seu accidentes fines altero duorum modorum contingunt, vel ut ratio non coniugij, sed coniugij cum tali, vel ut ratio applicationis ad contrahendum coniugium. Ideo communiter huiusmodi contractus sunt liciti, quoniam uterque modus est licitus. Exemplum primi modi habetur inter Iacob & Rachelem, propter pulchritudinem enim ipsius, elegit contrahere potius cum Rachele, quam cum Lia, dicens locero, Seruam tibi pro Rachele filia tua minore, &c. Exemplum secundum, habetur inter Dauid & Sunamitem. Et primus quidem sepe contingit, & clarus est omnibus, secundus autem amplius manifestatur exemplo & ratione. Simile quidem est, si sacerdos aliquis nollet hodie celebrare, superueniente autem amico, ut illi morem gerat, applicat se ad celebrandum; ita si quis non intenderet matrimonio coniungi, superueniente autem vidua promittente maria & montes, ut sibi met utile faciat, applicat se ad contrahendum matrimonium cum illa, intendens illam habere coniugem, &c. utrobique enim aduentus finis non ponitur finis celebrationis aut coniugij, sed applicationis ad celebrandum seu ad contrahendum. Et haec est ratio quare contractus non redditur illicitus.

Et per hoc patet responsio ad obiectionem in oppositum. Nam sicut sacerdos alias non celebraturus hodie, ut morem gerat amico applicans se ad celebrandum, non constituit per hoc amicum finem celebrationis, sed applicationis suae, ita qui

propter bona temporalia alias non contracturus mouetur ad contrahendum coniugium, non constituit bonum illud extrinsecum finem coniugij, sed mutationis suae, qua de non volente contrahere factus est volens contrahere, coniugium vero ipsum suscipit cum fine ipsius coniugij, etiam si de fine ipsius nihil cogitet, sicut dicitur sacerdos celebrationem ordinat in finem celebrationis, etiam si nihil cogitet de fine. Eo ipso namque quod intendit coniugium, intendit ipsius finem, quamuis forte ad illum non se disponat, sicut sacerdos intendens celebrare, vult ex hoc ipso finem celebrationis, quamuis forte non se disponat ad illum.

G T R A C T A T V S D E C I M V S T E R T I V S .

De vsu Matrimonij in duas quaestiones diuisus.

S V M M A R I V M .

- 1 Num vsus matrimonij ante benedictionem sit licitus.
- 2 Num vsus clandestini coniugij sit illicitus moraliter.

Q V A E S T I O I .

An vsus matrimonij sit illicitus ante benedictionem.

IRCA vsu Matrimonij, dubium primo occurrit, an sit licitus ante benedictionem.

Videtur enim quod non. Tum quia sit contra statutum ac consuetudinem ecclesiae, ut patet 30. quaest. 3. in pluribus cap.

Tum quia quum sine causa rationabili hoc sit, non euaditur contemptus, quem constat constituere peccatum mortale.

Ad hoc dicitur, quod licet quibusdam visum fuerit distinguendum de reddente, aut petente debitum, & similiter de loco ubi est vel non est consuetudo huiusmodi benedictionis, & similiter de causa an sit rationalis, vel non: Mihi tamen vs, simpliciter & absolute dicendum, quod huiusmodi actus non est peccatum mortale. Et ratio est, quia nullum apparet in iure praecipuum obligans ad mortale, imo expresse in fine cap. nostrates. c. n. m. ratis concurrentibus ad nuptias, subditur, quod haec omnia non seruare non est peccatum. Consuetudo quoque non obligat ad mortale plus quam statutum, & tanto minus haec consuetudo obligat, quanto alicubi (ut in Germania) nobiles nocte praecedente benedictionem, consummant matrimonium, alicubi vero (ut in Italia) pena apposita ab ecclesia maritis consummantibus matrimonium ante benedictionem, tam leuis est, ut testetur minimum aut nullum esse peccatum. Ex parte vero benedictionis quum nulla fiat sibi iniuria (quoniam nec continentur, sed suscipitur etiam consummato matrimonio) nec admiscetur propterea aliquod falsum seu mendacium, quum nulla sit de virginitate ibi inmetio, nulla hinc ratio mortalis peccati. Nec obstat si dicatur quod canones praesupponunt virginitatem in benedicendis saltem in sponsa, ut patet ibidem, c. sponsus. Quum hoc de congruitate, & sicut communiter accidit, intelligitur, ut patet ex hoc quod puella corrupta ante coniugium secreta ab alio nihilominus licite nuptialem benedictionem suscipit. Ex parte demum finis ipsius benedictionis idem apparet, quum ad duo ordinatur, scilicet ad solemnem traditionem

ductionem vxoris (quam constat propterea omitti) & ad diuinam obtinendam benedictionem ipsorum coniugum, quae etiam non omittitur. Ex quibus omnibus potest formari talis ratio: Actus coniugij ante benedictionem, &c. quum non sit illicitus nisi quia praevenerit benedictione ante debitam, non plus habet illiciti, quam ex iniuria vel legalis, seu consuetudinis inhibetis, vel benedictionis ipsius seu eius finis contrahat, sed ex nullo horum contrahit rationem peccati moralis, ut declaratum est, ergo non est peccatum mortale. An veniali autem peccato non excusari matrimonij consummationem ex parte tam petentis, quam reddentis, ex eo patet, quod ordo ipse statutus lege, vel consuetudine non servatur, dum ante benedictionem fit, quod post benedictionem agendum erat.

Ad primum autem in oppositum dicitur, quod hoc argumentum nihil valet, Statutum seu consuetudo ecclesiae non servatur, ergo est peccatum mortale: plus enim exigitur ad peccandum mortaliter, quam violare statutum, seu consuetudinem ecclesiae, quoniam nec omne statutum, nec omnis consuetudo ecclesiae obligat ad mortale.

Ad secundum dicitur, falsum esse, quod ubi deest rationabilis causa violandi seu non servandi statutum & consuetudinem ecclesiae, ibi est contemptus: stat enim quod ex infirmitate seu concupiscentia veniali fiat transgressio, & sic communiter videtur accidere in huiusmodi casibus: et propterea quia communiter ex contemptu non fit, communiter non est peccatum mortale.

QVAESTIO II.

An usus clandestini coniugij sit illicitus mortaliter.

Secundo quaeritur, an usus clandestini coniugij sit illicitus mortaliter. Et est ratio dubij, quia si pars affirmativa poneretur, aut hoc esset ratione annexi scandali, aut ratione inhibitionis ecclesiae: sed scandalum tollitur, si usus est occultus, inhibitio autem ecclesiae non facit peccatum mortale, quum in precedenti articulo conclusum sit, usum coniugij ante benedictionem non esse peccatum mortale, quantumvis sit contra inhibitionem ecclesiae.

In oppositum est, quod usus coniugij non legitimi est peccatum mortale. clandestinum autem matrimonium quamvis sit verum & ratum, constat non esse legitimum: ergo.

Ad huius evidentiam recolendum est, in coniugij dupliciter inveniri illicitum & mortale, vel quia malum, ut coniugium cum parente, vel quia prohibitum, ut coniugium cum affinis seu consanguineis quarti gradus. Usus autem coniugij clandestini utroque modo illicitus invenitur, & quia prohibitus. Est siquidem malus, non sibi se, sed sibi annexa. Ad cuius plenioris intelligentiam sciendum est, quod licet clandestinum coniugium cum suo usu habeant omnia requisita ad substantialia coniugij & eius actus, & propter hoc dicitur quod neutrum est sibi se malum, ex naturali in hominis proprietate, quia est animal sociale atque politicum, provenit turpitudine in clandestino coniugio & eius actu. ex hoc namque, quod homo est animal sociale, & politicum, provenit quod coniugij & ipsius actus debeant sic fieri ut sint sine offensa, & periculo offendendi societatem politicam, usus autem clandestini coniugij annexum habet scandalum vitae socialis dum scitur commisceri personas quae neciunt coniuges, nec etiam sine scandalo apparet mulier grauida, & proles fieret, &c. ipsum vero coniugium clandestinum annexum habet periculum

A offendendi vitam socialem, quoniam posset alter coniugum nova inire connubia, dum ignoratur ligatus altero coniugio. Est igitur tam clandestinum coniugium quam ipsius actus, etiam si prohibitio legis non esset de genere maiorum moraliter, non secundum se, sed secundum sibi annexa.

Utrum autem sit mortale peccatum, considerandum restat ex utroque principio, scilicet annexae moralis malitiae & legalis inhibitionis. Ex parte siquidem moralis iniquitatis distinguendum occurrit, & dicitur, quod quando actus huiusmodi habet annexam scandali turpitudinem, est peccatum mortale: quum vero caret annexa turpitudine, non est peccatum mortale. Et horum ratio est in promptu, quia ex quo ratio peccati mortalis consurgit ex annexa turpitudine extante, illa sit peccatum mortale, & illa non extante, non est peccatum mortale. Notanter autem dixi actus huiusmodi, ad differentiam usus, quoniam frequens actus, qui usum constituit, impossibile est, moraliter loquendo, quod careat scandalo: nam frequens secreta conventio personarum, quae possunt esse coniuges, semper est suspecta, & experientia teste videmus scandala maxima est huiusmodi usu provenire. Ex parte autem inhibitionis ecclesiae mortale peccatum videtur, quoniam Evaristus Papa (ut habet 30. quaest. 5. canone, aliter) damnat huiusmodi coniugia, ita quod non coniugia, sed adulteria, vel contubernia, vel stupra, aut fornicationes esse non dubitat. Quod quia verum esse constat in iudiciali foro, in quo clandestinum matrimonium non est matrimonium ex auctoritate Papae promulgatum, damnabilem constituit clandestini usum matrimonij. Simpliciter igitur, & absolute loquendo, usus matrimonij clandestini peccatum mortale est, ut pote scandalosum scandalo notabili, reddente utrumque coniugem infamem, & a iure damnatus ut adulterium, seu fornicatio. Quocirca caueant confessores viduarum, nobilium, ne consulant fornicariis, ut contrahant clandestinum matrimonium, quasi licite deinceps satisfacturae voluntati suae cum clandestino coniuge, tum quia non sunt facienda mala, ut veniant bona, & multo minus ut eurentur peiora, tum quia per hoc non evaditur peccatum mortale in usu dicti coniugij, tum quia adiungitur periculum homicidij utriusque, aut alterius coniugis, ut pluries vidimus nostra aetate: consanguinei enim multo magis vindicant talia coniugia, quam si fornicatio sola fuisset.

Ad obiecta ergo in oppositum dicitur, quod licet actus unus seu aliquis possit esse ita occultus, quod careat sibi se omni turpitudine scandalosa, frequens tamen actus, ut dictum est, esse non potest, & ille vnicuique actus omnino occultus non caret periculo scandalosi, quia posset inde coniunx concipere, & sic scandalum sequeretur. Inhibitio autem ecclesiae non similiter se habet ad usum coniugij ante benedictionem, & ad usum coniugij clandestini, quoniam primum simpliciter inhibet, sibi se autem non solum inhibet, sed damnat ut suprum, seu fornicationem. Et ratio est disparitas, quia actui coniugali debetur torus publicus, hoc est, publice preparabilis seu preparatus, unde & coniuges contortales dicuntur, clandestini autem coniugij actui non potest publice torus preparari quum coniugium ipsum publice habeatur tanquam non sit, quum probari non possit. Ante benedictionem vero publicis coniugibus potest publice torus preparari, imò & deficiente millicies preparatur & propterea actus coniugij clandestini

destini meritò reprobatur ac damnatur, actus vero publici coniugij non reprobatur nec damnatur, sed solius cæremoniz defectu accusatur, est enim præceptum cæremoniale de non præueniendo benedictionem, de non vtendo vero clandestino, est præceptum propriè substantiale. Et hinc sequitur, quòd non solum vsus sed etiam actus vnus coniugij per se clandestini, etiam cum sterili seu vetula, quæ non potest concipere, quantumcunque occultus est mortale peccatum, sicut & ipse contractus clandestinus propter damnationem ecclesiæ damnantis omnem contractum, & concubitum clandestinum in sua specie, ac per hoc omnè concubitum & contractum clandestinum, & consequenter nisi rationabilis causa subsit contrahendi clandestinè, aut clandestinè consummandi, damnationem suæ speciei incurrit.

TRACTATVS DECIMVSQVARTVS.

De Delectatione morosa in tria
quæ sita diuisi s.

S V M M A I V M.

- 1 Num voluntaria delectatio de cogitato actu licito conditionaliter sit mortale peccatum.
- 2 Num vidua, quæ voluntarie delectatur de coniugali actu præterito, peccet mortaliter.
- 3 Num voluntaria delectatio de visa pulchra muliere sit computanda inter peccata mortalia delectationis morose.

I R C A actum coniugij, quoniam multa scripsimus in commentarijs præcedentis libri in tractatu de luxuria, & quædam etiam in quolibetis, ideo ne eadem repetamus, pertransendum est. Incidenter tamen dubia aliqua de delectatione morosa soluendo.

D V B I V M I.

An voluntaria delectatio de cogitato actu licito conditionaliter sit mortale peccatum.

E S T autem primum dubium, an voluntaria delectatio de cogitato actu licito conditionaliter sit mortale peccatum. Verbi gratia, cogitat quis de actu coniugali cū tali muliere si esset vxor sua, & voluntarie delectatur de actu cogitato, an in hoc & similibus sit peccatum mortale. Et est ratio dubij, quoniam pro parte negatiua est quòd delectatio est de actu licito, in quantum quòd consensus in huiusmodi actum nō est peccatum, si enim consensus in actum non est peccatum, a fortiori nec cogitatio de illo erit peccatum. Pro parte vero affirmatiua est omnis religiosa conscientia, cauēs huiusmodi delectationem, vt peccatum mortale.

Ad hoc dicitur, quòd sine dubio huiusmodi delectatio voluntaria est peccatum mortale, quia est simpliciter de concubitu peccati mortalis. Ad cuius euidentiam discernendum est inter consensus & delectationem, quoniam tam consensus, quàm desiderij ferri potest in obiectum, vel absolute, vel conditionaliter, potest enim quis desiderare cibum absolute, & potest rursus desiderare ipsum sub conditione, puta si non esset dies ieiunij. Et quòd dicimus de actu, idem intellige de delectatione consequente actum exterius exercitum, nam potest quis

desiderare delectationem cibi & absolute, & sub conditione puta velle delectari in comedendo, si non esset dies ieiunij. Delectatio autem voluntaria consequens obiectum interius apprehensum, & concubitum siue absolute, siue conditionaliter, non potest distingui in delectationem conditionalem, vel absolute, sed ex hoc ipso quòd inest huiusmodi delectatio voluntarie, est simpliciter, & absolute delectatio. Vnde cum aliquis desiderat actum coniugij cum aliqua conditionaliter, id est si esset sua, nō peccat, quoniam desiderium obiectum habet rectæ rationi consonum, sed quum delectatur quis de huiusmodi actu conditionaliter cogitato, delectatio ipsa non est conditionalis, quoniam conditionalis nihil ponit in esse, huiusmodi autem delectatio ponitur in esse voluntarie. Et propterea delectatio ipsa non spectat ad obiectum desideratum & cogitatum, quatenus est conditionale, ac per hoc redit ad naturam sui generis, scilicet delectationis morose de illicito concubitu. Ex hoc nanque quòd actus vt conditionalis, non facit ipsam delectationem conditionalem, sequitur quòd relinquat eam in genere delectationis voluntarie de concubitu seclusa conditione, quæ sola faceret illum licitum. Et hoc est nihil aliud dicere, quam relinquere illam in specie delectationis voluntarie de concubitu, ac si illa conditio nō esset cogitata, & hoc est quòd timorata conscientia vtriusque sexus testantur.

Et per hoc patet solutio ad obiectum, quoniam non est idem iudicium de consensu, & desiderio in actum exterius illiusque delectationem sub conditione, & de præsentis delectatione voluntaria de eodem actu eademque delectatione cogitata. Nec est verum, quòd præsentis delectatio sit de actu licito, quoniam non est de illo conditionaliter, actus autem non nisi conditionaliter est licitus.

D V B I V M I I.

An vidua, quæ voluntarie delectatur de coniugali actu præterito, peccet mortaliter.

S E C U N D U M dubium est, an vidua quæ voluntarie delectatur de actu coniugali præterito, peccet mortaliter. Et est ratio dubij ambiguitas scribentium.

Ad hoc dicitur, quòd formaliter loquendo, voluntaria delectatio de præterito actu coniugij non est peccatum mortale. Et ratio est, quia eiusdem moris est delectari de præterito, præterito, vel futuro: huiusmodi enim differentie non variant speciem moris de bono in malum, & propterea sicut simpliciter, & absolute, viduæ consensu approbatio potest placere actus præteritus, ita potest delectari de illo: et licet hæc ratio sufficiat, manifestatur tamen ex simili, iudex enim functus officio, potest voluntarie delectari de vindicta, quam exercuit occidendo perturbatores Reipublicæ, nec solum intus potest delectabiliter memorari, verum potest etiam delectabiliter hæc enarrare, vt patet. Idem autem est iudicium de voluntaria delectatione in cogitatione, memoria, narratione, & factio vindictæ, & cuiuscumque alterius actus, memoria enim de iustis seu licitis, eodem more est delectabilis, quòd & ipsa iusta & licita fuerint delectabilia.

Aduertendum tamen est hic, quòd aliud est loqui de voluntaria delectatione præteriti actus liciti, & aliud est loqui de concomitantibus illam: nā stat quòd ipsa delectatio de actu præterito voluntaria immunitis sit secundum se ipsam a peccato mortali, & tamen ipsamet, vt annexum habet malum aliquod (puta pollutionem, vel delectationem interiorem,